

INLEIDENDE ORIËNTERING, PROBLEEMSTELLING, BEGRIPSVERKLARING EN ONDERSOEKPROGRAM

1.1 INLEIDENDE ORIËNTERING

Vroeër is aanvaar dat mense deur televisie oorreed kon word om enige standpunt van die uitsaaiër **onvoorwaardelik** te aanvaar;

"Manipulation, exploitation and vulnerability were the keywords" (Open University, 1977:15).

Tans word dit egter vry algemeen aanvaar dat enige massakommunikasie-middel (ook televisie) se invloed bepaal word deur die **sosiale konteks** waarbinne dit waargeneem word; dat dit slegs één skakel is binne 'n reeks boodskappe wat tot 'n individu oor 'n lang tydperk kom en dat die gesinskonteks 'n belangrike rol speel met betrekking tot die invloed van televisie, aangesien televisie

"by uitsteking 'n sosiale aktiwiteit is wat binne die konteks van die huisgesin plaasvind" (De Waal, 1986:7).

Ofskoon die doel van televisie-uitsending teoreties is: "... to inform, entertain and educate" (Wenham, 1984:160), val die klem tans feitlik uitsluitlik op **vermaak**, aangesien televisie 'n verbruikersprodukt geword het en uitsaaiers skarrel om gehoor-groottes te handhaaf met die oog op advertensie-inkomste.

Die **beeld** het die **woord** vervang en behoud van tradisies en waardes swig geredelik voor die inligtingsrevolusie. As gevolg van die ontwikkeling van kommunikasietegnologie en markmededinging, verval grense tussen mense en kulture en word mense die prooi van 'n internasionale (hoofsaaklik Amerikaanse) program- en inligtingsvloei (Fourie, 1993:7).

Een van die gewildste gebruikerskommoditeite op televisie wêreldwyd, is seks. Seks as "*sport- en plesierobjek*" (Esterhuyse, 1980:35) is 'n simptome van die klemverskuiwing in die mens se seksuele moraal, die versaakliking van seksualiteit en "*'n erotisering van ons omgewing*" (Esterhuyse, 1980:54), hoofsaaklik deur die massamedia.

Opvoeders (ouers en onderwysers) wêreldwyd is bewus van samelewingstendense wat getuig van seksuele patologie en die voorkoms van seksuele verwording by kinders voorkom. Kommer word veral uitgespreek oor die blootstelling van die ontluikende tiener (vroeë adolessent) aan erotiese boodskappe waarvoor hy nog te jonk is. Die vroeë adolessent is besig om geslagsvolwassenheid te bereik en is met betrekking tot sy seksualiteit nog uiters kwesbaar. In 'n poging om te verklaar waarom so baie tieners in die moderne tyd seksueel ontspoor, word beskuldigings geslinger na die massakommunikasiemiddele, waarvan televisie die **alomteenwoordige** een is. Verskeie navorsers stem saam met Peterson et al (1991:101) wat sê dat daar 'n duidelike korrelasie is tussen televisiekyktyd en seksuele ervaring:

"Heavy (television) viewing in pre-adolescence is related to greater prevalence of sexual experience".

Ander studies het weer getoon dat daar 'n baie geringe aanduiding is van die effek van televisie op kinders se gedrag (Mc Guire, 1986:3; Botha, 1990:167).

1.2 PROBLEEMSTELLING

Wanneer besin word oor die moontlike invloed van televisie op die vroeë adolessent as seksueel wordende op pad na volwassenheid en die opgawe wat dit meebring vir primêre en sekondêre opvoeders en vir die breë gemeenskap met die oog op moontlike voorkomingstrategieë, kom die navorser voor die volgende probleme te staan waarvoor antwoorde op 'n wetenskaplik-verantwoordbare wyse, dit wil sê op 'n pedagogies-gegronde wyse, gevind moet word:

- Wat is die essensie van die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent?
- Wat is die verband tussen televisie as massakommunikasiemiddel en die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent?
- Wat is die aard van die invloed van televisie op die afektiewe, kognitiewe en normatiewe ontwikkeling van die vroeë adolessent?

- Kan die effek van televisie op die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent beïnvloed word deur aspekte soos sosio-ekonomiese omstandighede, taalgroep lidmaatskap, geslag en bywoning van 'n geslagsopvoedingsprogram by die skool?

Voorgaande kernvrae vorm die sentrale tema van die navorsingsprobleem van die studie, naamlik:

Het die televisie 'n negatiewe invloed op die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent en indien wel, wat is die aard daarvan?

1.3 DIE STUDIEDOELSTELLING

In terme van die navorsingsprobleem en die kernvrae wat daaruit voortspruit, sou 'n algemene doelstelling en besondere doelstellings geformuleer kon word:

1.3.1 Algemene doelstelling

Die algemene doelstelling van hierdie studie is om te bepaal of die televisie 'n **negatiewe invloed** uitoefen op die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent, sodat, indien daar 'n negatiewe invloed blyk te wees, aanbevelings gemaak kan word om as riglyne vir 'n **ortopedagogiese strategie** te kon dien.

1.3.2 Besondere doelstellings

Die algemene doelstelling kan slegs bereik word, indien die volgende besondere doelstellings verwesenlik word:

- 'n **Wesensanalise** moet gemaak word van die pedagogiese verhoudings-, doel- en verloopstrukture met spesifieke verwysing na die **geslagsopvoeding van die vroeë adolessent**, ten einde vas te stel wat die essensies van geslagsopvoeding is, wanneer die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent as **toereikend** beskou kan word en watter **rolspelers** bydra tot geslagsvolwassewording.

- 'n Literatuurstudie van navorsingsbevindinge moet gedoen word om vas te stel wat die verband is tussen die televisie as massakommunikasiemiddel en die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent; dit noodsaak 'n ondersoek na die invloed van televisie in die algemeen en die invloed van televisie op seksuele gedrag, met spesifieke verwysing na die geslagswording van die vroeë adolessent.
- 'n Empiriese ondersoek moet gedoen word om vas te stel wat die aard van die televisie se invloed op die geslagsvolwassewording van die vroeë adolessent is, met spesifieke verwysing na die affektiewe, kognitiewe en normatiewe dimensies daarvan.
- Verbandhoudende aspekte met verwysing na geslagtelike tonele moet ondersoek word soos deur vroeë adolessente self, asook deur hul primêre en sekondêre opvoeders ervaar word.
- Voorsiening moet in die ondersoek gemaak word vir veranderlikes soos geslag, taal, sosio-ekonomiese omgewing, bywoning van 'n Geslagsopvoedingsprogram by die skool (deur vroeë adolessente), asook vir die primêre of sekondêre (professionele) status van die opvoeders.
- 'n Versigtige analise moet van die gegewens gemaak word en dit moet kwalitatief en kwantitatief deurskou en bespreek word, sodat afleidings en aanbevelings gemaak kan word en sodat ortopedagogiese riglyne voorgestel kan word indien nodig.

1.4 DIE ONDERSOEKMETODE

Nadat die studieprobleem en die ondersoekdoelstellings bepaal is, word vervolgens stilgestaan by enkele wetenskaplike benaderingswyses in die onderhawige projek.

- 1.4.1 In hoofstuk twee sal aangesluit word by **fenomenologies verantwoorde pedagogiese uitsprake** in die literatuur om tot 'n krities-verantwoordbare reduksie en beskrywing van die **wesensstruktuur** van die opvoedingsverkynsel te kom (Van Rensburg et al, 1979:49). Daar sal spesifiek verwys word na die **essensies** van die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent. Daar sal ook **hermeneuties** te werk gegaan word om die relevante fenomene (verskynsels) uit te lê of te vertolk (Van Rensburg et al, 1979:49).
- 1.4.2 In hoofstuk drie sal 'n **analities reflektiewe en besinnende literatuurstudie** gedoen word met besondere klem op 'n tekskritiese analise van die antropologies-pedagogiese vertrekpunte van die verbandhoudende skrywers.
- 1.4.3 In hoofstuk vier sal 'n **kwantitatiewe empiriese ondersoek** met behulp van **vraelyste** oor spesifieke geslagsopvoedingsdimensies uitgevoer word. Gegewens sal in tweerigtingtabelle loglineêr ontleed word (Steyn et al, 1994:564) om moontlike verbande tussen veranderlikes te bepaal.
- 1.4.4 In hoofstuk 5 sal klem gelê word op 'n **pedagogies en ortopedagogies kwalitatiewe** interpretasie van bevindings, sodat gevolgtrekkings en gesubstansieerde aanbevelings gemaak kan word. Die **hermeneutiese metode** sal ook hier gebruik word om die verskynsels (in die bevindinge) te probeer verklaar sodat die ortopedagogiese implikasies van die bevindinge begryp kan word.

1.5 BEGRIPSOMSKRYWING VAN DIE TITEL

Ten einde duidelikheid oor die titel van hierdie proefskrif te verseker, word die volgende begrippe omskryf:

1.5.1 Invloed

Die "*invloed*" van televisie het in hierdie studie betrekking op die **onmiddellike beleving** van die televisiekyker, asook sy ervaring, dit wil sê die **langtermyn effek** op die televisiekyker se **denke en gedrag**. Volgens De Waal

(1986:17) is die kind se waarneming van televisieboodskappe nie altyd **objektief** nie, aangesien die **betekenis** wat hy daaraan heg beïnvloed word deur sy

"vlak van ontwikkeling, hoe krities en met hoeveel aandag hy kyk, sy oortuigings, vorige ervarings, bestaande raamwerk van kognitiewe stimuli, waardes en informasie."

Die **sosiale realiteit** waarbinne hy hom bevind sal ook in 'n groot mate bepaal wat die invloed van televisie op hom sal wees (bevestig deur Peterson en Peters, 1983:70).

De Waal (1986:17) beskryf die drie stadia van beïnvloeding deur die televisie soos volg:

- **Eenvoudige respons** aanvanklik;
- fase van **abstrakte denke** oor en **herroep** van hierdie voorstellings; en
- **selfreflektering** – die kind pas sy gevoelens en gedrag aan in ooreenstemming met die waardes en standaarde van die televisievoorstellings.

Bemiddeling deur ouers en ander bronne van kennis en waardes sal moontlik die invloed van televisie kan verminder (verswak).

In die lig van die **kompleksiteit** van die **belewing** van televisie deur elke individu, is dit baie moeilik om wetenskaplik te kan bewys dat televisie **beslis** een of ander invloed uitoefen. In hierdie studie sal gevolglik gefokus word op **tendense van beïnvloeding** op grond van die **belewing** van televisie deur die vroeë adolessent.

1.5.2 Televisie (as massakommunikasiemedium)

Die televisie, "*kassie*", "*idiot box*" is 'n **elektroniese massakommunikasiemedium**

"wat deur spesiale klank- en beeldeffekte 'n besondere voorstelling van die werklikheid aan die kyker bied wat dikwels nie in sy alledaagse leefwêreld beskikbaar is nie" (De Waal, 1986:6).

In 1939 is hierdie vorm van uitsending van visuele infor-
masie vir die eerste keer aan die Amerikaanse publiek be-
kendgestel. Sedertdien is die tegnologie só verfyn, dat
'n visuele boodskap tans met behulp van satellietuitsen-
dings oor feitlik die **hele wêreld** tegelyk uitgestuur kan
word na die huishoudings van biljoene mense. Van al die
massakommunikasie-middele word die televisie as die **mag-
tigste** beskou omdat dit **daaglik** soveel aan **so baie** mense
uitsaai.

'n **Massakommunikasie-middel** is 'n medium waardeur **gekomm-
nikeer** word met **groot** groepe mense. Hierdie soort kammu-
nikasie (soos televisie) verskil van inter- en intraper-
soonlike kommunikasie deurdat dit 'n **persoon** of **sisteme**
benodig wat die boodskap (informatie) eers **kontroleer** en
verwerk voordat dit die **ontvanger** (publiek) bereik. **On-
middellike terugvoer** is ook nie moontlik nie; die bood-
skap is gevolglik meer **onpersoonlik** (Bittner, 1983:21).
Massakommunikasie word beïnvloed deur die **komplekse so-
siale situasie** waarin elke persoon hom bevind - met wie
hy assosieer, waarin hy glo, ensovoorts.

1.5.3 Geslagtelikheid

Die geslagtelikheid van die mens (sy **seksualiteit**) is
alles waardeur die individu uiting gee aan sy manlikheid
of vroulikheid. Dit sluit in 'n integrasie van **totale
moontlikheid**: fisieke, emosionele, sosiale, intellek-
tuele en geestelike aspekte.

*"Biologies word die geslag van die kind met bevrug-
ting bepaal. Sielkundig en sosiaal weerspieël die
mens se seksualiteit die kulturele en etiese waardes
en sosiale norme van die gemeenskap waarin hy lewe"
(Viljoen, 1989:12)".*

1.5.4 Geslagsopvoeding

Die ouer en ander opvoeders is bewus van die kind se ge-
slagtelikheid tydens die opvoedingsgebeure. Ten einde
die opvoedingsdoel, **volwassenheid**, te bereik, kan die
kind se geslagtelikheid nie geïgnoreer word nie en lei

die opvoeder die kind na **volwasse manwees** of **volwasse vrouwees**. Volgens Van Rensburg et al (1979:9) en Van Rooyen en Louw (1993:16-17), sal die kind as volwasse man of volwasse vrou beskou kan word indien hy of sy met betrekking tot sy geslagtelikheid **sedelik selfstandig optree** (**vrywillig** die goeie kies en daarvolgens optree), **toerekeningsvatbaar** is (sy eie daade kan **beoordeel** en **bese**f dat hy reg of verkeerd opgetree het), **verantwoordelik optree** (instaan vir sy daade) en **bewus** is van sy **roeping** as **man** en van haar **roeping** as **vrou** (ook eendag in 'n gesin en in die samelewing). Hierdie perspektief op die opvoeding sou **geslagsopvoeding** genoem kan word.

Geslagsopvoeding behoort die volgende in te sluit (Van Rooyen en Louw (1993:25):

- Die **korrekte kennis** en gepaardgaande **terminologie** oor die self, die liggaam (ook met betrekking tot groei, verandering en reproduksie) en die kind se geslagsrol. Kennis van die teenoorgestelde geslag is noodsaaklik.
- 'n **Permanente stel norme en waardes** gebaseer op 'n moreel-etiese (godsdienslike) grondslag wat positief rigting kan gee aan die seun of dogter se seksuele gedrag.
- **Stabilisering** van die kind se **affektiewe (emosies)** wat verband hou met sy geslagtelikheid, deur **kennis** en **waardes** (hierbo genoem), maar ook deur die **geborgenheid** wat ervaar word in die vertrouensverhouding met die opvoeder.

1.5.5 Vroeë adolessent

Die term **adolessensie** is afgelei van die Latynse werkwoord **adolescere** wat "*grootword*" of "*groei na volwassenheid*" beteken (Rogers, 1981:6). Odendal et al (1981:18) beskryf adolessensie as 'n "*toestand, proses van op te groei*" en as die "*lewensperiode van puberteit tot mondigwording*". Vroeë adolessensie word beskou as die begin

van hierdie grootwordfase. Die onderste grens word gekenmerk deur **fisieke pubertering**, terwyl die boonste grens deur **kulturele eise** bepaal word (Vrey, 1979:176).

Daar is nie volkome ooreenstemming tussen kundiges oor die indeling volgens **kronologiese ouderdom** van die vroeë adolessente fase nie, aangesien daar groot **individuele verskille** by kinders is met betrekking tot hul wordings-tempo. Die meeste navorsers beskou die $\pm$ **12-15 jarige** as 'n vroeë adolessent, en beklemtoon die feit dat **dogters** meesal **vroeër** as **seuns** begin grootword.

Volgens Vrey (1979:177) sal die vroeë adolessent slegs sy moontlikhede verwerklik indien hy **verstaan** hoe hy in dié fase van sy lewe "*grootword*" en hom **oriënteer** met betrekking tot hierdie spesifieke wordingsfase, as hy homself as **iemand beleef** (persoonlike doeltreffendheid) waardeur hy 'n **positiewe selfkonsep** kan beleef en as hy aan die mense wat vir hom belangrik is "*toebehoort*".

Van Niekerk (1986:19-25) lê klem op die ontwikkeling van die adolessent as **totale persoon**: daar vind by die adolessent **kontinue verandering** plaas deurdat hy **fisiek groei**; sy **gevoelens verander**; sy **kennis verbreed** en sy **norme en waardestelsel verbreed** en al hoe meer op 'n **volwasse vlak beweeg**.

Vir die doel van hierdie studie is dit van groot belang om te begryp dat die vroeë adolessent in sy soeke na eie identiteit (ook geslagsidentiteit) nie meer net **intrapersoonlik** kommunikeer en gepreokkupeerd met sy eie liggaamlike veranderinge en emosionele belewinge in dié verband is nie. Daar vind 'n **uitbeweeg** (eksistensie) na **ander** plaas wat kan bevestig dat hy **aanvaar** word, **normaal** en **aantreklik** is. Hierdie **ander** sluit die **teenoorgestelde geslag** in (natuurlike aangetrokkenheid tot die teenoorgestelde geslag as gevolg van hormonale ontwikkeling). Die vroeë adolessent is al hoe meer daarop gerig om homself deur die oë van ander te sien. Op sy pad na volwasseheid het die vroeë adolessent 'n ontiese behoefte aan **identifisering** met eie **geslagtelike rolmodelle** sodat hy die sin en betekenis van sy **roeping** as man of vrou eendag

kan begryp. As **geestelike** wese soek hy na begeleiding om **dieper betekenis** aan sy lewe te kan gee. Hy wil weet wat **reg en verkeerd** is, ook met betrekking tot sy seksuele gedrag en **opvoedingsverwaarlosing** tydens hierdie fase, kan lei tot **verwording**.

1.6 DIE STUDIEPROGRAM

In **hoofstuk twee** sal die **essensie van geslagsopvoeding** bespreek word. Verskillende uitgangspunte, benaderings en teoretiese vertrekpunte met betrekking tot geslagsopvoeding sal uiteengesit word. Daarna sal 'n analise gemaak word van die verskillende aspekte van toereikende geslagsopvoeding, met spesifieke verwysing na die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent. Daar sal ook verwys word na rolspelers in die geslagsvolwassewording van die vroeë adolessent, naamlik primêre en sekondêre opvoeders, die portuurgroep en die massamedia.

In **hoofstuk drie** sal 'n **literatuuoroorsig** gegee word in 'n poging om die verband tussen televisie as massakommunikasie-middel en die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent te probeer verklaar. Daar sal aandag gegee word aan die invloed van televisie in die algemeen, die invloed van televisie op seksuele gedrag met spesifieke verwysing na die geslagswording van die vroeë adolessent. Aspekte rakende sensurering van televisieprogramme sowel as die ouer en onderwyser se opgawe met betrekking tot die blootstelling van die vroeë adolessent aan televisieseks, sal bespreek word. Verbandhoudende navorsing sal geraadpleeg word om lig te werp op die navorsingsprobleem.

In **hoofstuk vier** sal 'n **kwantitatiewe empiriese ondersoek** beskryf word waarin daar gefokus sal word op empiriese gegewens rakende die invloed van televisie op die geslagsopvoeding van die vroeë adolessent met spesifieke verwysing na die affektiewe, kognitiewe en normatiewe beïnvloeding. Verbandhoudende aspekte sal ondersoek word soos ervaar deur vroeë adolessente, sowel as deur primêre en sekondêre opvoeders. Die ondersoek sal gedoen word met behulp van vraelyste aan st 7-leerlinge, hul ouers, sowel as geselekteerde, opgeleide gesins- en geslagsopvoedingonderwysers. Voorsiening sal gemaak word vir veranderlikes soos geslag, taal, sosio-ekonomiese omgewing, bywoning van 'n Geslagsopvoedingsprogram by die skool (deur

leerlinge) en opvoederveranderlikes (primêr-sekondêr). Die ondersoek sal geloods word in agt hoërskole van die Noord-Transvaalstreek van die Transvaalse Onderwysdepartement.

Die laaste hoofstuk, **hoofstuk vyf**, sal gewy word aan 'n **samevatting** van bevindings, **gevolgtrekkings**, **aanbevelings** vir die praktyk en vir verdere navorsing en 'n slotbeskouing.